

УДК 342.97

*І. В. Серединський
здобувач**Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ***МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

Постановка проблеми. Для належного організаційного та правового забезпечення реалізації кадрової політики, створення її наукових підвалин важливим є аналіз міжнародних стандартів підготовки поліцейських кадрів, а також узагальнення історичного досвіду розвитку міжнародної співпраці в питаннях роботи з кадрами щодо їх відбору, професійної підготовки та готовності діяти у нових історичних умовах.

Стан опрацювання. До наукового доробку з проблематики розробки та висвітлення ідей щодо питання підготовки поліцейських кадрів, здійснили внесок такі українські та зарубіжні дослідники: О.М. Бандурка, О.І. Беспалова, Ю.П. Битяк, О.В. Джафарова, О.Ю. Дрозд, І.В. Зозуля, М.І. Іншин, А.М. Ключко, О.Ф. Кобзар, Т.О. Коломонець, М.Ф. Криштанович, М.В. Лошицький, Р.А. Сербін, Є.Ю. Соболев, В.В. Сокурєнко, В.М. Співак, С.І. Шевченко, О.С. Юнін, А.Г. Чубенко, Ю.Є. Ярумчук та ін..

Метою статті є визначення та аналіз міжнародних стандартів підготовки поліцейських кадрів.

Виклад основного матеріалу. Труднощі, з якими стикаються поліцейські відомства різних країн при здійсненні міжнародного співробітництва в галузі підготовки поліцейських кадрів, перш за все пов'язані з наявністю істотних відмінностей в національних системах підготовки. Одним з ефективних способів вирішення цієї проблеми є створення єдиних міжнародних стандартів підготовки поліцейських кадрів.

Необхідність появи подібних єдиних міжнародних стандартів обумовлена, перш за все, зростанням транснаціональної злочинності, відмінностями в національних системах підготовки поліцейських кадрів, що значно ускладнює міжнародне співробітництво в цій галузі, а також стурбованістю світової громадськості охороною прав людини в діяльності поліції.

В даний час поняття міжнародних стандартів підготовки поліцейських кадрів не відображено в міжнародно-правових угодах. Теоретично міжнародні стандарти підготовки поліцейських кадрів можна визначити як уніфіковані (єдині) вимоги до підготовки поліцейських кадрів, що містяться в міжнародних угодах і документах.

На наш погляд міжнародні стандарти підготовки поліцейських можна класифікувати за наступними критеріями:

1) за принципами поліцейської діяльності:
1.1) професійні стандарти – націлені на підвищення ефективності професійної підготовки поліцейських для вдосконалення засобів і методів боротьби зі злочинністю, створення основи для роботи в умовах інтенсивного розвитку міжнародного співробітництва по боротьбі зі злочинністю. Вони стосуються методів, засобів і послідовності процесу навчання. Умови сучасного життя крім традиційних вимог до знань, умінь, фізичної та бойової підготовки висувають нові обов'язкові вимоги, що пред'являються до сучасних поліцейських, такі як володіння гарними комунікативними здібностями і знання іноземних мов тощо;
1.2) стандарти в галузі забезпечення прав людини – націлені на розуміння і дотримання всіма співробітниками поліції правіосновних свобод людини; за масштабом застосування: 2.1) стандарти загальні – для всіх правоохоронних органів і безпосередньо стосуються поліції, що носять обов'язковий або рекомендаційний характер; 2.2) універсальні – розраховані на застосування всіма країнами; 2.3) регіональні стандарти – розраховані виключно на регіональне застосування в рамках міжнародних регіональних організацій, наприклад, таких, як Рада Європи.

Перші спроби уніфікувати міжнародні стандарти були зроблені наприкінці 80-х років минулого століття. Основним документом, прийнятим Генеральною Асамблеєю ООН з питання стандартизації поліцейської діяльності щодо дотримання прав людини, є Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (далі – Кодекс). Прийнявши цей документ 17 грудня 1979 р Генеральна Асамблея ООН звернулася до урядів країн з рекомендацією розглянути питання про його використання в рамках національного законодавства або практики в якості збірника законів, якого повинні дотримуватися посадові особи з підтримки правопорядку [1].

Кодекс складається з восьми статей, що містять положення про необхідність сумлінного і професійного виконання своїх обов'язків посадовими особами, покликаними підтримувати правопорядок, поваги і захисту прав людини, охорони здоров'я затриманих, а також забороняють застосування тортур, корупцію, підкреслюють, що сила може бути застосована тільки в випадку крайньої необхідності. Незважаючи на те що в Ко-

дексі відсутні спеціальні статті з підготовки кадрів, він справляє визначальний вплив на формування загальних моральних і етичних стандартів з підготовки поліцейських кадрів.

Наступним нормативно-правовим актом щодо стандартизації підготовки поліцейських кадрів стали основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку, прийняті на восьмому Конгресі Організації Об'єднаних Націй з профілактики злочинності і поводження з правопорушниками (Мілан, 26 серпня – 6 вересня 1985 р.) також містять положення, що стосуються принципів підготовки поліцейських кадрів. У пунктах 18-21 «Кваліфікація, підготовка, консультування» містяться рекомендації по організації і проходженню спеціальної підготовки щодо застосування сили та вогнепальної зброї [1].

Особливої уваги у питанні формування міжнародних стандартів підготовки поліцейських кадрів заслуговує Європейський Кодекс поліцейської етики, який має на меті закріпити звід принципів і керівних засад діяльності поліції в демократичному суспільстві і правовій державі. Кодекс спрямований на визначення вимог до поліції для виконання поставлених перед нею завдань попередження злочинності, боротьби з її проявами, забезпечення законності та підтримки громадського порядку. У Кодексі приділено увагу питанням кваліфікації, набору в поліцію і проходження служби, а також підготовці поліцейських кадрів [1].

Положення кодексу не випадково займають перше місце в системі етичних стандартів підготовки кадрів. Поліція повинна відповідати принципам і цінностям демократичної держави, а підготовка кадрів є одним з найбільш важливих способів їх поширення серед поліцейських.

Конкретні пропозиції щодо розробки єдиних стандартів підготовки поліцейських кадрів вже висловлюються на різних міжнародних конференціях і семінарах.

Одна з вдалих спроб створення загальних принципів підготовки поліцейських кадрів була зроблена учасниками зустрічі «Навчання поліції, що стосується мігрантів і етнічних взаємин», організованої Радою Європи у вересні 1992 р в Страсбурзі. Учасники наради ділилися відповідним досвідом, накопиченим їх країнами. У виданні матеріалів наради один з його організаторів Робін Оаклей представив керівні засади і основні принципи підготовки поліції в даній сфері діяльності [2]. Рекомендації Оаклей стосуються загальної організації навчання, підготовки викладачів, способів і особливостей викладання на трьох рівнях навчання: початкова підготовка, підготовка поліцейських середньої ланки, підготовка старших офіцерів (керівних кадрів).

Слід також згадати і третю конференцію керівників вищих поліцейських навчальних закладів країн Центральної та Східної Європи, що відбулася в 1995 р в Литві і була присвячена виробленню узагальненого стандарту підготовки поліцейських в країнах Європи [1]. Під час численних виступів зазначалося наступне: Європа з кожним роком стає все більш єдиною і тому дуже важливо, щоб в кожній країні континенту був високий престиж поліцейського, з чого і буде формуватися імідж європейського правоохоронця. У цьому плані на кожне міністерство внутрішніх справ покладається велика відповідальність.

Поліцейський – це поєднання багатьох професій в одній особі: менеджер, психолог, вихователь, криміналіст і т.п., тому до відбору кандидатів в поліцію і навчання працівників правоохоронних органів необхідно підходити особливо відповідально, принципово і кваліфіковано. Основне завдання поліцейського – чітко, обов'язкове дотримання конституційних норм своєї країни, рішень міжнародних конвенцій, врахування змін, що відбуваються в світі. Саме цим питанням при підготовці поліцейського слід приділяти особливу увагу.

Поліцейський зобов'язаний постійно думати про соціальні наслідки своєї діяльності і в жодному випадку своїми діями не провокувати конфліктні ситуації. Головне в роботі поліцейського – бути якомога ближче до людей. Співробітник правоохоронних органів повинен мати хороше здоров'я, вміти і бути готовим працювати багато, а коли буде потрібно і в особистий час, в різних ситуаціях, в тому числі в стані стресу, терпіти вимушені обмеження в правах, носити уніформу і т.п.

Поліцейський повинен бути здатним приймати нестандартні рішення, сприймати нові ідеї, працювати в умовах безперервного розвитку науково-технічного прогресу і постійної модернізації технічної оснащеності поліції.

Працівник поліції повинен мати гідний зовнішній вигляд, вміти планувати свою діяльність і працювати в колективі, розуміти професійно значиму інформацію, швидко включатися в різні завдання і ситуації, вміти грамотно писати, міркувати на актуальні теми, логічно мислити.

Йому необхідно бути товариським, тактовним, ввічливим, уважним, відповідальним, сумлінним, надійним. Поліцейському також повинні бути притаманні: твердість характеру, психічна стійкість, вміння концентруватися, вміння слухати інших і говорити самому, здатність співчувати, співчувати, викликати довіру, бажання допомагати людям у біді.

Поліцейський повинен вміти: працювати з представниками національних меншин, релігійних конфесій, працівниками засобів масової інформації; попереджати злочини і надавати до-

помогу їх жертвам; захищати себе, життя, права і свободи громадян; вирішувати конфлікти ненасильницькими методами; вести допит (опитування) і використовувати отриману інформацію; застосовувати технічні засоби, що знаходяться на озброєнні поліції.

У найближчому майбутньому поліція повинна зіткнутися зі зростаючими протестами, громадянською непокорюю і насильством. Невирішені проблеми безробіття, бідності, бездомності сприятимуть соціальним безпорядкам, збільшенню злочинів, пов'язаних з національними меншинами. Таким чином, завдання забезпечення громадського порядку вимагає від поліцейських високої фізичної та морально-психологічної підготовки.

Підвищені фізичні і психологічні навантаження, пов'язані з ризиком для здоров'я і самого життя, вимагають від кандидатів на службу певних фізичних даних (фізичний розвиток і підготовка) і наявності певних особистісних якостей.

До бажаних характеристик особистості поліцейського американські вчені О. Вільсон і Ф. Шмаледжер відносять: ініціативність, відповідальність, здатність діяти самостійно в складних умовах, здатність успішно контактувати з представниками різних соціальних, культурних та етнічних груп, здатність швидко переключатися на різні завдання і ситуації, здатність адаптуватися до технологічних змін, бажання допомагати людям в біді, вміння розуміти інших, емоційна зрілість, достатня фізична сила і витривалість [2].

У кандидатів на службу в поліцію не повинно бути суттєвих медичних протипоказань, наприклад таких хвороб, які заважають йому ефективно виконувати свої професійні обов'язки, як діабет, епілепсія, захворювання серця, наркоманія, алкоголізм. Велике значення надається фізичним даним кандидатів, їх фізичної підготовки, збереженню ними спортивної форми, а також зовнішнього вигляду: зачісці, носіння форменого одягу і т. ін.

Що стосується зросту поліцейського, то в європейських країнах існуючі вимоги за цим параметром – зріст поліцейського повинен бути трохи вище середньостатистичного зросту місцевого населення – і варіюється від країни до країни: в Італії – 165 см, у Франції – 168, в Фінляндії – 175, в Данії – 177, в Норвегії – 178, в США – від 172,7 до 190, у Великій Британії – від 175 до 190 см. Головний принцип тут – зріст не повинен бути занадто високим або низьким. Це обумовлюється тим, що, за медичними даними, смертність серед високих людей нібито значно вища, а люди маленького зросту для роботи в поліції не годяться з психологічних мотивів через комплекс неповноцінності. Однак в США існував до 1972 р стандарт за зростом і вагою із зазначенням нижньої і верхньої межі. Більш він не існує у зв'язку

з тим, що поліція почала дотримуватися концепції рівних можливостей. З прийняттям Закону про рівні можливості антропометричні критерії були ліквідовані.

В даний час основним при комплектуванні кадрів поліції розвинених країн є принцип «рівної доступності», у відповідності з яким всі громадяни мають рівні права на заняття державних і муніципальних посад, якщо вони мають для цього необхідні здібності і особистісні якості.

Вимоги до віку залежать від передбачуваного призначення і можуть варіюватися для знову призначених від 18 до 35 років. Стан здоров'я співробітників при прийомі і протягом всієї служби в поліції перевіряється медичними комісіями.

Освітній і культурний рівень поліцейських за кордоном розглядається як основний фактор, що забезпечує прогресивний розвиток поліції, а поліцейська освіта – як потужний резерв підвищення ефективності поліцейської діяльності, її «секретна зброя». У розумінні зарубіжних дослідників, навчання – не самоціль, а засіб досягнення найвищої якості поліцейського.

У США, Канаді та країнах Європи найсерйознішу увагу приділяють підвищенню стандартів загальної та професійної освіти поліцейських. Комісії по стандартам, які існують за кордоном, як на державному, так і на відомчому рівнях, регулюють і контролюють всі питання, що стосуються стандартизації вимог, атестації та оцінки.

Висновки. Звісно ж, що такі загальні, але практичні рекомендації, що були висловлені на різноманітних наукових конференціях, корисні не тільки для приведення до єдиних стандартів підготовки поліцейських в різних країнах, але і для підвищення ефективності навчання в окремих країнах. В цілому ж, теоретичні міжнародні стандарти підготовки поліцейських кадрів можна визначити як уніфіковані (єдині) вимоги до підготовки поліцейських кадрів, що містяться в міжнародних угодах і документах.

Література

1. Міжнародна поліцейська енциклопедія. URL : http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1072630.
2. Співак В. М. Глобалізація і міжнародне співробітництво. *Вісник Академії управління МВС*. 2010. № 1. С. 6-15.
3. Програми допомоги Європейського Союзу та співпраця України з ЄС. К. : ТОВ «МЕКС», 2019. 36 с.
4. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. Ст. 2075.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
6. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки Указ Президента України від 01.02.2012 № 45/2012. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>.

Анотація

Серединський І. В. Міжнародні стандарти підготовки поліцейських: загальна характеристика. – Стаття.

У дослідженні розглядається питання необхідності стандартизації підготовки поліцейських на міжнародному рівні. Наголошується на передовому досвіді країн Західної Європи, США та Канади. Автором зазначається, щоб побудувати високопрофесійну і ефективну організацію, поліція потребує розвитку у своїх співробітників навичок вищого рівня, що відносяться не стільки до правоохоронних; скільки до здатності успішно і конструктивно взаємодіяти один з одним, що передбачає розвиток навичок цілеспрямованості, менеджменту, міжособистісного спілкування, почуття корпоративності, здатності працювати в команді і навичок взаємного партнерства з тими, хто не належить до правоохоронних органів. Висловлено думку, що якісна освіта поліцейських є необхідною умовою успішності і процвітання правоохоронних органів, що відповідають запитам і зухвалим викликам сьогодення. Обґрунтовано необхідність створення єдиних стандартів діяльності поліції на європейському рівні у зв'язку з розширенням співпраці держав в різних областях, великою міграцією населення в Європі і проблемами міжнародної злочинності. Наголошено, що багато європейських країн, особливо країн Східної Європи, нині проводять заходи щодо реформування та реорганізації своїх поліцейських служб, приводячи їх у відповідність до стандартів демократичної держави, тому правове закріплення стандартів діяльності поліції на міжнародному рівні для цих країн є надзвичайно актуальним і необхідним. Крім цього, аргументовано позицію, що в системі єдиних стандартів поліцейської діяльності особливе місце займають стандарти підготовки поліцейських кадрів. Насамкінець, звернено увагу на те, що призначення поліції є організаційно-смісловим орієнтиром, центром тяжіння, відповідно до якого створюються і функціонують системи професійної поліцейської освіти, здатні забезпечити якісну професійну підготовку співробітників в дусі вищих пріоритетів на багато років вперед.

Ключові слова: стандартизація, професійна підготовка, міжнародні стандарти, персонал поліції, кадрова політика.

Аннотация

Серединский И. В. Международные стандарты подготовки полицейских: общая характеристика. – Статья.

В исследовании рассматривается вопрос о необходимости стандартизации подготовки полицейских на международном уровне. Отмечается на передовом опыте стран Западной Европы, США и Канады. Автором отмечается, чтобы построить высокопрофессиональную и эффективную организацию, полиция нуждается в развитии у своих сотрудников навыков высшего уровня, которые относятся не столько к правоохранительным; сколько в способности успешно и конструктивно взаимодействовать друг с другом, что предполагает развитие навыков целеустремленности, менеджмента, межличностного общения, чувства корпоративности, способности работать в команде и навыков взаимного партнерства с теми, кто не принадлежит к правоохранительным органам. Высказано мнение, что качественное образование полицейских является необходимым условием успешности и процветания правоохранительных органов, отвечающих запросам и дерзким вызовам современности. Обоснована необходимость создания

єдиних стандартів діяльності поліції на європейському рівні в зв'язку з розширенням співробітництва держав в різних областях, більшою міграцією населення в Європі і проблемами міжнародної преступности. Отмечено, що багато європейських країн, особливо країни Східної Європи, в наші часи проводять заходи по реформуванню і реорганізації своїх поліцейських служб, приводячи їх в відповідність до стандартів демократичного держави, тому правове закріплення стандартів діяльності поліції на міжнародному рівні для цих країн є надзвичайно актуальним і необхідним. Крім цього, аргументовано позицію, що в системі єдиних стандартів поліцейської діяльності особливе місце займають стандарти підготовки поліцейських кадрів. Нарешті, звернено увагу на те, що призначення поліції є організаційно-смісловим орієнтиром, центром притягання, згідно з яким створюються і функціонують системи професійного поліцейського освіти, здатні забезпечити якісну професійну підготовку співробітників в дусі вищих пріоритетів на багато років вперед.

Ключевые слова: стандартизація, професійна підготовка, міжнародні стандарти, персонал поліції, кадрова політика.

Summary

Seredynskyi I. V. International standards of police training: general characteristics. – Article.

The study examines the need to standardize police training at the international level. Emphasis is placed on the best practices of Western Europe, the United States and Canada. The author notes that in order to build a highly professional and efficient organization, the police need to develop in their employees the skills of the highest level, which are not so much related to law enforcement; how much to the ability to successfully and constructively interact with each other, which involves the development of skills of purposefulness, management, interpersonal communication, a sense of corporatism, the ability to work in a team and the skills of mutual partnership with those who do not belong to law enforcement. The opinion is expressed that high-quality education of police officers is a necessary condition for the success and prosperity of law enforcement agencies that meet the demands and provocative challenges of today. The need to create common standards of policing at the European level in connection with the expansion of cooperation between states in various fields, large-scale migration in Europe and the problems of international crime is justified. It is emphasized that many European countries, especially in Eastern Europe, are currently taking steps to reform and reorganize their police services, bringing them in line with the standards of a democratic state, so the legal establishment of international policing standards for these countries is extremely important and necessary. In addition, it is argued that in the system of uniform standards of policing, a special place is occupied by standards of police training. Finally, attention is drawn to the fact that the appointment of the police is an organizational and semantic landmark, the center of gravity, according to which professional police education systems are created and operate, able to provide quality training in the spirit of higher priorities for many years to come.

Key words: standardization, training, international standards, police personnel, personnel policy.